

ԿԱՐԾԻՔ

Արմինե Հովհաննեսի Խսկացյանի՝ «Դեռահասների սոցիալական ցանցերից
կախվածությունը որպես դեստրուկտիվ վարքի տեսակ» թեմայով
ԺՇ.00.03 Սոցիալական հոգեբանություն մասնագիտությամբ հոգեբանական
գիտությունների թեկնածուի գիտական աստիճանի հայցման ատենախոսական
աշխատանքի վերաբերյալ

Մերօրյա գիտատեխնիկական, տեղեկատվական տեխնոլոգիաների
արագընթաց զարգացումներին համընթաց լայնամաշտաբ տարածում են ստացել նաև
սոցիալական ցանցերը և դրանցից կախվածությունը։ Սոցիալական մեդիան
էլեկտրոնային հաղորդակցության ձև է, ինչը հանրությանը հնարավորություն է
ընձեռնված տարբեր հեռավորությունների միջև ազատ և արագ կապ հաստատել,
տեղեկատվություն ստանալ և փոխանակել։ Ինտերակտիվ մեդիան աննախադեպ
հնարավորություններ է ընձեռում հաշիվ ունեցող օգտատերերին հանդես գալ որպես
բովանդակության ստեղծող և սպառող. առցանց ուսումնական գործընթաց, հեռավար
աշխատանք, նախագծերի կառավարում, գիտական տվյալների փոխանակում և այլն։
Համացանցը, որպես գլոբալ փոխառակցված տեխնոլոգիական համակարգ, ունի
ինչպես առավելություններ այնպես էլ թերություններ։ Շատ հաճախ իրականությունից
խուսափելու ցանկությունը գերիշխող է դառնում և մարդը փորձում է որոնել այլ
համապատասխան միջոցներ։ Արդյունքում հայտնվում արհեստական իրականության՝
սյուրուեալ աշխարհում։ Անհատը փնտրում է խնդիրների լուծման
պատրանքային միջոցներ։ Նրա կողմից ընտրված սոցիալական ցանցերը սկսում են
գերակայել խնդիրների լուծման ընթացքում և հեշտությամբ ամրագրվում
վարքագծում՝ դառնալով իրականության հետ փոխգործակցության կայուն միջոց։

Մեր օրերում տեղեկատվական տեխնոլոգիական միջոցները ունեն նաև կանոր
ռազմավարական նշանակություն։ Դրանք կիրառվում են նաև հիբրիդային

պատերազմներում, զանգվածների քարոզության ու կառավարման գործընթացներում միավորում կոնկրետ նպատակների շուրջ, թիրախավորում սոցիալական խոցելի խմբերին, մասնավորապես դեռահասներին: Նրանք մեկուսանում են, օտարվում, կտրվում իրականությունից և կենտրոնանում կոնկրետ գործողությունների և առարկաների վրա:

Ժամանակակից հոգեբանական գիտական գրականության ուսումնասիրություններում հեղինակները բազմից անդրադարձ են կատարել ատենախոսի կողմից քննարկվող հասկացություններին, դիտարկել դրանք տարբեր տեսանկյուններից: Դեռահասների սոցիալական ցանցերից կախվածությունը սոցիալական հոգեբանության մեջ կարող է դիտարկվել որպես դեստրուկտիվ վարքի ձև, ինչը խաթարում է սոցիալական փոխհարաբերությունները, ձևավորում ապակողմնորոշիչ արժեքային համակարգ՝ ազդեցություն թողնելով անձի սոցիալական ինքնության, «ես» կոնցեպցիայի վրա: Դեռահասները ցանկանում են ընդունված լինել իրենց ռեֆերենտային և հասակակիցների խմբերում: Սոցիալական ցանցերը ունեն մեկնաբանության գնահատման մեխանիզմներ, որոնք դառնում են սոցիալական ընդլայնվածության չափանիշներ: Այնուամենայնիվ սոցիալական ցանցերի կախվածության հիմանախնդիրը որպես սոցիալ-հոգեբանական երևոյթ դեռ ուսումնասիրման, նորօրյա հետազոտության և լրամշակման կարիք ունի որտեղ և մի շարք մոտեցումներ այլ լուծումներն են պահանջում:

Անդրադարձ կատարելով ատենախոսի ներկայացրած թեմային և պահանջներին՝ կարող ենք նշել, որ Արմինե Հովհաննեսի Իսկացյանի կողմից պաշտպանության ներկայացրած ատենախոսության ծավալը կազմում է 131 համակարգչային էջ, բաղկացած է ներածությունից, առաջադրված տեսական և հետազոտական խնդիրների լուծման երեք գլուխներից, եզրակացություններից, հավելվածներից:

Հեղինակը ներածական հատվածում անդրադառնում է ընտրված թեմայի արդիականությանը, պայմանավորելով և իմանավորելով նրանով, որ ժամանակակից աշխարհում կիբերտեխնոլոգիաների դերն անփոխարինելի է տարբեր ոլորտներում՝ կրթական, առողջապահական, բիզնես, զվարճանք, նույնիսկ՝ ռազմաքաղաքական։ Առաջնային նշանակություն է տալիս մեդիագրագիտությանը ոչ միայն անհատի ապահովության տեսանկյունից, այլև՝ ազգային անվտանգության, քանի որ համացանցի ոչ ճիշտ կիրառումը, տեղեկատվության արտահոսքը կամ կեղծ տեղեկատվության տարածումը դիտարկում է ճակատագրական և անձի, և պետության համար։ Գտնում է նաև, որ սոցանցերից կախվածությունը կարող է բացասական ազդեցություն ունենալ դեռահասների ֆիզիկական և հոգեկան առողջության վրա։ Ավելին չափից շատ կիրառությունը կարող է հանգեցնել կախվածության, որն էլ իր հերթին ծնում է դեստրուկտիվ վարք՝ սուիցիդի դրսևորումներ, վարքային շեղումներ, դելիկվենտ, ագրեսիվ վարք։ Ա.Իսկացյանը ծևակերպել է հետազոտության նպատակը, օբյեկտը, առարկան, խնդիրները, առաջադրել վարկած, համաձայն որի՝ ենթադրում է, որ գոյություն ունի որոշակի փոխկապվածություն սոցիալական ցանցերից կախվածության և դեստրուկտիվ վարքի այլ ծևերի միջև (սուիցիդալ վարք, դելիկվենտ վարք, ագրեսիվ վարք, առցանց խաղերից կախվածություն)։ Շարադրված են հետազոտության մշակվածության աստիճանը և մեթոդաբանական հիմքերը, տեսագործնական նշանակությունը, հիմնավորված են ընտրակազմ՝ տարիքային, սեռային, հոգեֆիզիոլոգիական առանձնահատկությունները և կրառված մեթոդներն ու մեթոդիկաները։ Հստակ ծևակերպված են պաշտպանությանն ներկայացվող դրույթները և գիտական նորույթը։

Ատենախոսության առաջին գլխում «Համացանցային կախվածության հիմնախնդիրը հոգեբանական գիտության համատեքստում» և երեք ենթագլուխներում հսկացյանը ներկայացնում է դեռահասների համացանցից կախվածության ախտանիշները, դերսևորման հոգեբանական առանձնահատկությունները, տալիս կապվածության մեխանիզմները և բնութագրերը,

Վերլուծում՝ կատարելով հոգեբանական համադրումներ ժամանակակից և արևմտյան գիտական դպրոցների գաղափարներով: Հեղինակը վեր է հանում աղեկտիվ վարքի ձևավորման դետերմինանտները, դրանց առանձնահատկությունները, ֆունկցիոնալ ուղղությունների տեսանելի դրական և բացասական ասպեկտները:

Երկրորդ գլխում ատենախոսը ներկայացնում է դեռահասների հոգեբանական բնութագիրը, կանգ է առնում ճգնաժամերի տեսություններին, սոցիալական ցանցերի բացասական մարտահրավերներին՝ կատարելով դեռահասների դեստրուկտիվ վարքի վերլուծություն ՀՀ-ում գրանցված ինքնասպանության և դրանց փորձերի, սեռային, տարիքային և ժամանակագրական ցուցանիշներին: Համեմատական վերլուծության ենթարկում սոցիալական ցանցերից կախվածություն ունեցող և չունեցող դեռահասների դեստրուկտիվ վարքածների միջև: Ատենախոսության գլուխներում և ենթագլուխներում առկա են ամփոփումներ և համապատասխան եզրակացություններ: Ատենախոսության երրորդ՝ «Սոցիալական ցանցերից կախվածության ուսումնասիրության փորձարարական հետազոտություն» գլխում Ա. Իսկացյանը անդրադառնում է սոցիալական ցանցերից կախվածության հիմնահարցի բուն էմպիրիկ հետազոտությանը, ընտրանքին, փորձարարական փուլերին, արդյունքների վերլուծությանը: Հեղինակը հիմնավորել է հետազոտության ռազմավարությունը, մեթոդների և մեթոդիկաների ընտրությունը,:Արձանագրված արդյունքները ենթարկել է Կ.Պիրսոնի և t-թեստ մաթեմատիկական վիճակագրության տվյալների վերլուծության, պարզելոր սոցցանցերից կախվածության և շեղվող վարքի միջև առկա է սերտ համահարաբերակցություն, ինչը առավել համոզիչ և հավաստի է դարձնում հետազոտության ստացված արդյունքները: Ստացված տվյալները արձարձել է այլուսակների, գծապատկրների ձևով: Նույն գլխի 3.3 ենթագլխում հեղինակը ներկայացրել է հոգեբանական խորհուրդներ և մեթոդական ցուցումներ, մշակել ծնողների համար ուղեցույց դեռահասների սոցիալական ցանցերից կախվածության նախնական կանխարգելման վերաբերյալ:

Ատենախոսի կողմից ներկայացրած հետազոտությունը կատարված է գիտական ճշգրտությամբ, իսկ ստացված արդյունքները հիմնավորված են: Առաջ քաշված եղրակացությունները համապատասխանում են առաջադրված խնդիրներին: Սեղմագիրը հակիրճ պարունակում է ատենախոսության բովանդակությունը, պաշտպանությանը ներկայացված դրույթները և աշխատանքի փորձարկումն ու հրապարակային քննարկումները:

Ատենախոսի կողմից կատարվել է լուրջ, երկարատև և բազմակողմանի աշխատանք: Այնուամենայնիվ, հարկ ենք համարում նշել, որ առկա են որոշակի վիճահարույց հարցեր.

1. Դեռահասության տարիքային պարբերացումը գիտական գրականության մեջ արևմտյան և ռուսական դպրոցներում մի փոքր տատանվում է: Ատենախոսի կողմից մտահանգումները դեռահասության շրջափուլի /11-17 տարեկան հասակ/ հետ կապված ընդգրկուն է՝ պայմանավորված վաղ և ուշ դեռահասների զարգացման սեռային և անատոմիաֆիզիոլոգիական տարբերություններով, վարքային առանձնահատկությունների և սոցիալ-հոգեբանական դրսւորումներով: Ինչո՞վ է պայմանավորված նման տարիքային տատանումը:
2. Աշխատանքի գրականության ցանկում հղումները արտահայտված են, սակայն մի շարք էջերում ատենախոսը կրկնակի տեղադրել է էլեկտրոնային հղումներ, մասնավորապես 65, 31 և այլ էջերում:
3. Ատենախոսուը կիրառել է մեծածավալ անգլալեզու գրականություն, սակայն միաժամանակ աշխատանքում օգտագործել է այլալեզու բացատրություններ, մասնավորապես 29,35,46,67 և այլն, ինչը ցանկալի չէ:
4. Հեղինակը հետազոտական հատվածում արդյունքները ներկայացրել է աղյուսակներով և գծապատկերներով, առկա են թվային վերլուծություններ, սակայն ցանկալի կլիներ, որ ատենախոսը կատարեր առավել հասկանալի և խորը հոգեբանական վերլուծություններ, մեկնաբանություններ, համադրումներ:

5. Ատենախոսության մեջ առկա են տեխնիկական վրհապակներ և թերություններ, մասնավորապես՝ քերականական սխալներ, բացթողումներ:

Կարծում ենք նշված դիտողությունները չեն նսեմացնում աշխատանքի արժեքը, քանի որ ատենախոսն իրականացրել է բավականին ծավալով տեսական վերլուծություն և փորձարարական հետազոտություն:

Ատենախոսությունը գիտական պատշաճ մակարդակով գրված հոգեբանական աշխատություն է, ներկայացնում է հոգեբանության բնագավառի կարևոր նորույթ պարունակող խնդիր, իր բովանդակությամբ և ծևակերպումներով համապատասխանում է Հայաստանի Հանրապետության Բարձրագույն կրթության գիտության կոմիտեյի գիտական աստիճանների շնորհման կարգի 7-րդ կետի՝ գիտության տվյալ բնագավառում կարևոր խնդրի լուծում պահանջին, իսկ հեղինակը՝ Արմինե Հովհաննեսի Իսկացյանը, արժանի է հոգեբանական գիտությունների թեկնածուի աստիճանի շնորհմանը՝ ԺՇ.00.03 Սոցիալական հոգեբանություն մասնագիտությամբ:

Պաշտոնական ընդդիմախոս,

հոգեբանական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ՝

Լ.Ռ. Արամյան

Լ.Ռ. Արամյանի ստորագրությունը հաստատում եմ

Գիտական քարտուղար, մանկավարժական գիտությունների
թեկնածու, դոցենտ

Մ.Մ. Բապիրյան

Ք. Երևան, 27.11.25 թ.